Укибаев Рустам Жуманбекулының 6D081100 – «Өсімдік қорғау және карантин» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған «Қазақстанның оңтүстік-шығыс жағдайындағы шалқан пияздың негізгі зиянкестері мен аурулары және олардан қорғау шаралары» тақырыбында орындалған диссертациялық жұмысына Ресми рецензенттің жазбаша пікірі

р/н №	Өлшем шарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	*Диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Ғылым комитеті «Өнімді инновацияларды ынталандыру» жобасын іске асыру шеңберінде Аға ғылыми қызметкерлер тобы (АҒҚТ) және Кіші ғылыми қызметкерлер тобы (КҒҚТ) үшін 2018-2020 жж. гранттар бағдарламасы бойынша ғылыми-зерттеулер нәтижелерін коммерцияландыруға арналған №APP SSG-16/0894P-ГСНС «Алғашқы отандық Ақ көбелек с.п. биопрепаратын қабыршақ қанатты зиянкестерге қарсы коммерциялау» жобасы аясында жүргізілді.*
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	*Жұмыс ғылымға **елеулі үлесін қосады**, ал оның **маңыздылығы жақсы ашылған**, яғни Қазақстанның оңтүстік-шығыс жағдайындағы шалқан пияздың негізгі зиянкестерінің санын төмендету үшін биологиялық препараттарды ендіру және оларды қолдану әдістерін жетілдіру бағытында ғылыми-зерттеу жұмыстары жүргізілген.*
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған.	*Диссертация жоғарғы деңгейде орындалған. Докторант зертханалық және өндірістік ғылыми-зерттеу жұмыстарын*

			орындауда барлық кезеңдерге тікелей өзі қатысып жасаған. Зерттеу нәтижелеріне толығымен талдау жүргізген және оқуға түсінікті тілде жазылған.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) негізделген; 2) ішінара негізделген; 3) негізделмеген.	*Диссертациялық жұмыстың өзектілігі **негізделген.** Қазіргі кезде Қазақстанның оңтүстік-шығыс аймақтарында шалқан пияздың негізгі зиянкестері (нематода, тамыр кенесі, пияз бізтұмсығы сымқұрттар, трипс, күйе көбелек, пияз шыбыны, ызылдақ шыбын) мен аурулары (жалған ақ ұнтақ (пероноспороз), мойын шірігі, альтернариоз, стемфилиоз, өскіндердің тамыр шірігі және т.б.) көбейіп, ауылшаруашылығы өнімдеріне зиян келтіруде. Биопрепараттардың тиімділігі жоғары препараттық түрлерін жасау, олардың дамуы мен қолданылуын оңтайландыру энтомопатогенді микроорганизмдерді Қазақстанда өсімдіктерді қорғау практикасына кеңінен енгізу үшін қажетті шарттардың бірі болып табылады және экологиялық таза ауыл шаруашылығы өнімін алуды қамтамасыз етеді. Ал бұл ұлт денсаулығы мен оның қауіпсіздігінің негізгі компоненттерінің бірі болып табылады.*
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды: 1) айқындайды; 2) ішінара айқындайды; 3) айқындамайды.	*Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын толығымен **айқындайды.***
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) сәйкес келеді; 2) ішінара сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді.	*Диссертацияның мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына **сәйкес келеді**.*
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен	*Диссертацияның барлық*

		ережелері логикалық байланысқан: 1) толық байланысқан; 2) ішінара байланысқан; 3) байланыс жоқ.	*бөлімдері мен құрылысы **логикалық жағынан толық байланысқан**. Барлық бөлімдері бір-бірімен тығыз байланысқан, зертханалық және егістік жағдайда жүргізілген зерттеу жұмыстарының нәтижесі рет-ретімен баяндалып, қортындыланған.*
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: 1) сыни талдау бар; 2) талдау ішінара жүргізілген; 3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген; 4) талдау жоқ.	*Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) қазіргі уақытқа дейінге жүргізілген зерттеулермен салыстырылып, **сыни талдау жасалып**, зерттелген.*
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	*Ғылыми деректер мен диссертациялық жұмыста алынған нәтижелер және ережелер ішінара жаңа (75%) болып табылады.*
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	*Диссертацияның қорытындылары **толығымен жаңа** болып табылады. Автор ғылыми әдебиеттер саралай келе дәлелді, нақты қорытындылар жасаған. Диссертациялық жұмыстың әр бөлімінде келтірілген қорытындылар жаңа және дәйекті болып табылады, олардың жаңалығы жарық көрген мақалалармен дәлелденеді.*
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	*Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жартылай жаңа және ғылыми деректерге негізделген болып табылады. Себебі, келтірілген әдістемелер әлем бойынша кеңінен пайдаланылады, алайды Қазақстан аумағында алғаш рет қолданылып отыр.*
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research (куолитатив ресеч) және өнер және	*Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде **негізделген.***

		гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).	
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет: 7.1 Ереже дәлелденді ме? 1) дәлелденді; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді; 5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес. 7.2 Тривиалды ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес. 7.3 Жаңа ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес. 7.4 Қолдану деңгейі: 1) тар; 2) орташа; 3) кең 4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес. 7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) ия; 2) жоқ 3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	*7.1Қорғауға шығарылған барлық қағидаттар толық дәлелденген.* *7.2Диссертациялық жұмыста қорғауға шығарылған барлық қағидаттар тривиалды емес.* *7.3Ғылыми жаңалығы Қазақстанның оңтүстік – шығысында пияз зиянкестері мен ауруларына қарсы әдістер жасалып өндіріске енгізілуі.* *7.4Диссертация жұмыс аясында алынған нәтижелер кеңінен қолданылған.* *7.5Алынған нәтижелердің бәрі мақалаларда толық дәлелденген.*
8.	Дәйектілік қағидаты. Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама накты жазылған: 1) ия; 2) жоқ.	*1)* ***Ия*** *Зерттеу әдістемелері көрсетілген әдеби деректерге негізделген. Зерттеу әдістері сауатты баяндалып, жүргізілген зерттеулердің сапалық және сандық көрсеткіштерін ашады. Зерттеу жүргізу үшін классикалық әдістер қолданылып, есептеулер жасалды.*
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған: 1) ия; 2) жоқ.	*1)* ***Ия*** *Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және*

			интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған.
		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді): 1) иә; 2) жоқ.	*1)* ***Иә*** *Диссертация тақырыбы бойынша теориялық орытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған.*
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған.	*Зерттеулердің әрбір нәтижесі бойынша негіздемелер мен қорытындылар өзекті және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен* ***расталған.*** *Докторанттың биологиялық тәсілді пайдалану бойынша алынған нәтижелері, басқа ғалымдардың зерттеулерімен салыстырмалы түрде талдау жүргізілген. Диссертацияда еліміздің, жақын және алыс шет елдердің жетекші ғалымдарының әдеби деректері пайдаланылған.*
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз.	*Әдебиеттер тізіміне отандық және шетелдік ғалымдардың 124 басылымы кіреді. Докторант қолданған барлық жарияланымдарда маңызды ғылыми мәліметтер бар екенін көрсетеді, сондықтан пайдаланылған әдебиеттер тізімі диссертацияны толық талдау үшін* ***жеткілікті.***
9	Практикалық құндылық қағидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы: 1) бар; 2) жоқ.	*1)* ***Иә*** *Диссертацияның теориялық маңызы бар, сондықтан оны жоғары оқу орындары мен колледждерде қолдануға болады. Автордың зерттеу нәтижелері өсімдік қорғау және карантин мамандығы бойынша кейінгі ғылыми зерттеулерде қолдануға болады.*

		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) ия; 2) жоқ.	*Бұл диссертация өндіріс үшін* ***маңызды тәжірибелік жағынан өте құнды*** *болып табылады. Докторанттың нәтижелерін өсімдік шаруашылығында, яғни өсімдік қорғауда қолдану ықтималдығы күмән тудырмайды.*
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	*Тәжірибеге арналған ұсыныстар* ***жаңа*** *болып табылады, Өйткені автор ұсынып отырған биологиялық тәсілмен қорғау шараларын ұйымдастыру қазіргі таңда оңтүстік-шығыс Қазақстан жағдайында пияз зиянкестерінің санын төмендетуде оң нәтижелер береді.*
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	*Академиялық жазу сапасы жоғары. Диссертацияны ұсыну стилі айқын, жұмыс логикалық тұрғыда түсінікті баяндалған. Рәсімдеу, құрылымы мен мазмұны бойынша диссертациялық жұмыс үшін қойылатын талаптарға сәйкес келеді.*
11.	Диссертацияға ескертулер		*1. Диссертациялық жұмысты көркемдеу барысында кейбір кестелер мен суреттерге сілтемелер қойылмаған.* *2. Мәтінде аздаған грамматикалық қателер, орыс тілді сөздер кездеседі.* *3. Түрлерге сипаттама бергенде, оның таралуы, биологиясы, қоректік байланысы туралы мәліметтерді жаңа абзацтан бастап жеке жазса диссертация мәтіні ұтымды болар еді. Бұл мәліметтерді диссертант бір ғана абзацпен берген.* *Аталған ескертулер оңай түзетіледі және жұмыстың құндылығын еш кемітпейді.*
12.	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы		*Укибаев Рустам Жуманбекулының диссертация бойынша*

	бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)		*жазылған мақалаларының ғылыми деңгейі зерттеу тақырыбы бойынша сәйкес келеді.*
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)		*Укибаев Рустам Жуманбекулының «Қазақстанның оңтүстік-шығыс жағдайындағы шалқан пияздың негізгі зиянкестері мен аурулары және олардан қорғау шаралары» тақырыбында жазылған диссертациялық жұмысы қойылған талаптарға сай келеді, 6D081100 — «Өсімдік қорғау және карантин» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға толық лайықты деп есептеймін.*

Ресми пецензент:
«Мақта және бақша ауыл шаруашылығы тәжірибе станциясы» ЖШС Басқарма Төрағасы орынбасары, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты — Қостақов Амандық Қамбарович

«29» қазан 2024 жыл

к/б инспекторы
қолды растаймын
/ Турегелдиева